

Zsikla Mónika

A festészet sakk-mattja

Non-Figurative Malerei: Ruhrgebiet Trifft Ungarn

➤ Verein für aktuelle Kunst/ Ruhrgebiet e.V. Oberhausen

➤ 2010. június 13 – augusztus 15.

Non-figuratív festészet: Ruhrvidék – Pécs – Budapest

➤ Hattyúház Galéria, Pécs

➤ 2010. augusztus 20 – szeptember 19.

„A nagyméretű képeket messziről szokás nézni. A kiállításon látható nagyméretű képek arra valók, hogy közletről nézzék őket.”

Barnett Newman

■ A képet néző megvezetett szem története már sok évszázados história. Gondoljunk – akár a szemfényvesztés csimborasszójaként – az egy nézőpontra szerkesztett illuzionisztikus, festett barokk mennyezetarchitekturákra, a reneszánsz centrális perspektívájára, vagy Newman' fent idézett, hatvan évvel ezelőtti felszólítására. A térben a szemhorizont számára így vagy úgy kijelölt helyek az

1 Harold Rosenberg: *Barnett Newman*, Abrams, New York, 1978, 61

Kiállítási enteriőr. Verein für aktuelle Kunst Oberhausen
© Fotó: Hartwig Kompa

elvont befogadói attitűdöt minden esetben a szubjektum megszólított jelenlétévé változtatták. És bár a festett képet néző térbeli helyzete korszakanként módosult, egy dolog, a festék materiális valósága² állandó maradt. Ennek ellenére az örökös képpé változtatott pigment halmazok szubsztanciális létére elsőként a 80-as évek nem ábrázoló jellegű, amerikai radikális festészete irányította rá a figyelmet. Persze nem minden előzmény nélkül. A tengerentúl redukcionista hullámai – minimal art, monokróm festészet, etc. – ugyanis ok okozati összefüggésben álltak a századelő európai expresszionizmusával, amelynek túlfűtött szubjektivizmusa szinte generálta a letisztulás igényét. A teoretika pedig új terminus technicus-okkal igyekezett legitimálni a letisztult műveket, és a kanonizációt követő diskurzus jelenleg is tart. Itt kell megemlítenünk C. Greenberg kánonalkotó tevékenysége mellett többek között a két praktizáló festő, J. Marioni és M. Hafif elméleti munkásságát is. Hafif tanulmányai³ már a 70-es évektől olyan újszerű fogalmak bevezetésével, mint a 'non- pictoria' (nem képi), az 'aniconic' (nem ikon) vagy a 'non-reprezentál' (nem ábrázoló), igyekeztek a radikális festészet körüli ködképeket eloszlatni. Újszerű megjelölései az

2 A festéknek a fizikai valósága, az az anyag amelyből a festményeket készítették, ám amit a festők mindig elrejtettek valahogy, mindig alárendeltek a témának. Artur C. Danto: *A közhely színévaltozása*. Enciklopédia Kiadó, 2003, 109.

3 Marcia Hafif: True Colors. In *Art in America*, June, 1989. pp 128-193, idézi Páldi Livia: „A monokróm kaland.” Szakdolgozat, ELTE, Budapest, 1995.

antik retorika és a negatív teológia⁴ fogalomalkotási metódusának mintájára közérthető jelentések negációjával utalnak új értelmezési tartományokra. Fogalmi tehát nem állítások arról, ami van, hanem tagadják mindazt, ami képileg korábban lehetséges volt. Hafif egy olyan új beszéd-, illetve gondolkodásmódot igyekezett kialakítani, amely szélesebb befogadói körnek ad megoldókulcsokat az egyszínűre festett vásznak befogadásához.

A nem ábrázoló festészet praktikus és teoretikai diskurzusa a 80-as évektől egyetemes szinten folytatódott, amibe hazánkban a 90-es években Károlyi Zsigmond legendás festő osztályával sikerült bekapcsolódnia. Károlyi jelentős pedagógiai tevékenysége ellenére, néhány tanítvány életművét leszámítva, a radikális irányzat nálunk csupán zárvány maradt, és a nemzetközi integráció még mindig várat magára.

Azt, hogy a témában nemzetközileg is lenne mit kontextualizálnunk, jól mutatta a Műcsarnok 2002-es nagy monokróm seregszemléje.⁵ Majd nyolc év hallgatás után idén, az oberhauseni Verein für aktuelle Kunst/Ruhrgebiet e.V. impozáns terében nyílt ismét honi művészeket is szerepeltető csoportos kiállítás *Non-Figurative*

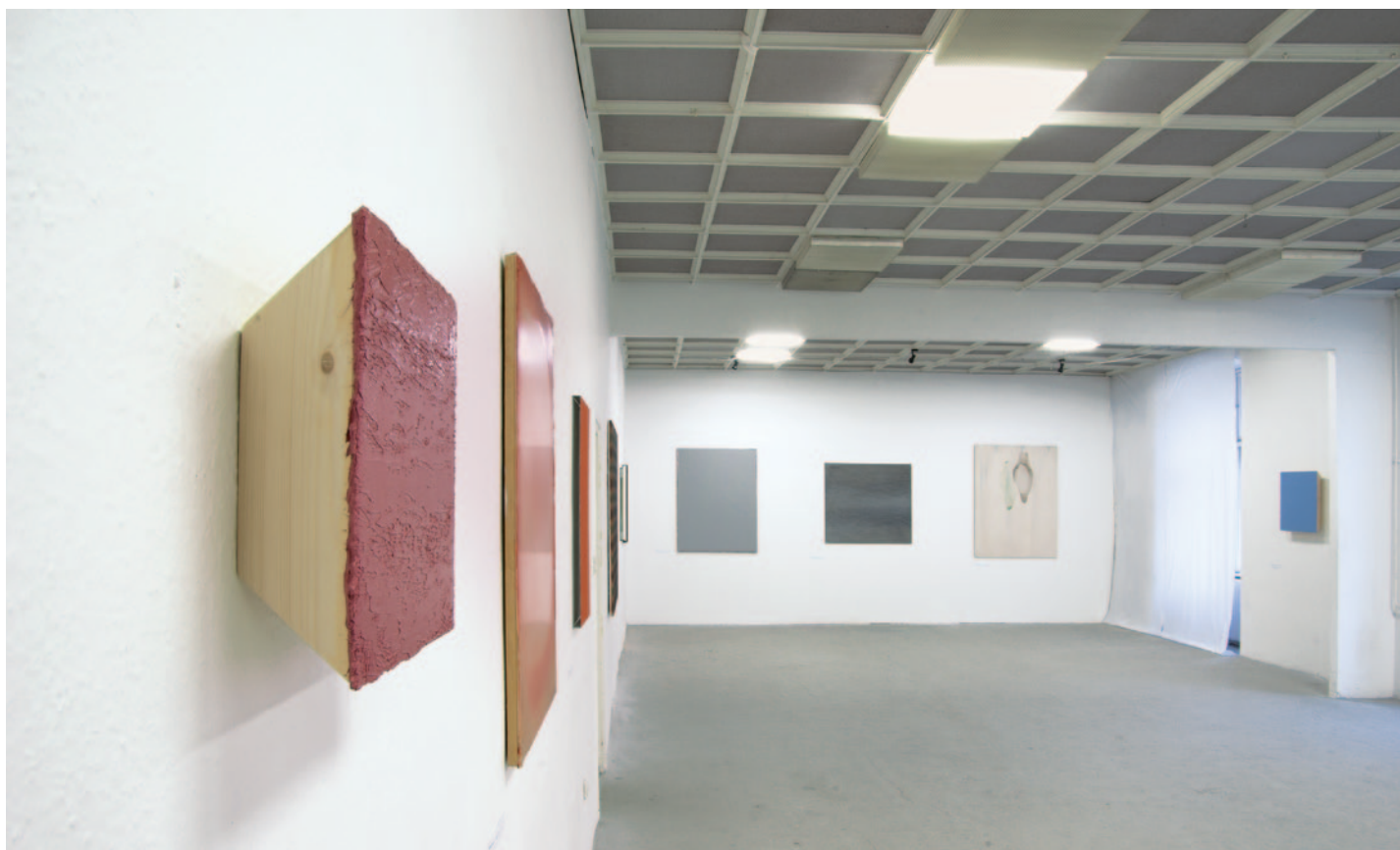
⁴ lásd: Szókratész beszéde a *Lakomában* a legfőbb szépségről vagy *Pseudo-Dionüsziosz Areopagitisz Misztikus teológia*

⁵ *A szín önálló élete – Nemzetközi és magyar monokróm festészeti kiállítás*, Műcsarnok, Budapest, 2002. máj. 28 – aug. 20.

SUSANNE CIRKEL: im Schneelicht geboren, 2006, akril, vászon, 105 x 120 cm (balra)
SOMODY PÉTER: Kagyló, 2001, akril lakk, fatábla 150 x 120 (jobbra) © Fotó: Eln Ferenc

Kiállítási enteriőr. Hattyúház Galéria, Pécs
© Fotó: Eln Ferenc

ERDÉLYI GÁBOR
Nincs címe, 2010, akril, vászon, 135 × 106 cm, (részlet) © Fotó: Eln Ferenc

HARTWIG KOMPA
Olive, 2009; Schwarze, 2009, Glasmehl, alumínium © Fotó: Eln Ferenc

Malerei: Ruhrgebiet Trifft Ungarn címen. A német kezdeményezés kulcsfigurái HARTWIG KOMPA – aki maga is gyakorló radikális festő – és a műgyűjtő, DR. WILFRIED DARLATH voltak. A kiállítás elsődleges koncepciója szerint a négy magyar és négy német művész bemutatásakor nem az egyes életművek keresztmetszetére, hanem kizárólag friss munkákra fókuszáltak. A hazai élvonalat BULLÁS JÓZSEF, SOMODY PÉTER, az egykori Károlyi osztályból ERDÉLYI GÁBOR, és a szcena „veterán” festője, GÁL ANDRÁS képviselte. Német részről pedig SUSANNE CIRKEL, SUSANNE STÄHLI, HARTWIG KOMPA, és a megnyitó előtt váratlanul elhunyt sztárfestő, KUNO GONSCHIOR legfrisebb munkáit láthattuk. A nyolc kiállító mindegyike más-más aspektusból kérdezett rá egy-egy, a festéssel kapcsolatos problematikára. Bullás op arttal rokonítható, szemet kápráztató, néha azonos egységeket repetitív módon hordozó felületei csakúgy a látás természetét boncolgatták, mint Gonschior feketére alapozott vásznainak egymásra helyezett, a szemben egyesülő színpixelei. S annak ellenére, hogy mindketten távolállnak a hierarchikus képszerkesztés elveitől, festett felületeik a harmadik dimenzió felé tartanak.

Velük ellentétben Erdélyi Gábor és Hartwig Kompa a homogenitás mesterei. Erdélyi a tőle megszokott hűvös eleganciával dolgozza meg tökéletesre alapozott szűrkei vásznait. Figyelme a kép éleinek minimális területére, a „senki földjére” koncentrálódik, ahová csupán néhány milliméteres színpompás ösvényeket fest. Kompa a képfelület homogén, de bársonyos hatását nem alapozással, hanem képei alapanyagával érte el. Vászon és akril helyett hajlított alumíniumra felhordott, porrá darált üveggel kevert festék eredményezte a többnyire egyszínű felületek professzionális simaságát.

Susanne Stähli akrillal és olajjal megfestett vásznain a lazúros színek négyzethálói csakúgy ultra finom transzparens átmeneteket hoznak létre, mint Somody Péter vászonra és fatáblára festett akril lakk foltjai. De amíg Stähli a végtelemben futó transzparens hálószerkezeteit címáadás nélkül engedi útnak, addig Somody címekkel jelöli a horizont nélküli térben úszó, szimbiotikusan egymáshoz kapcsolódó lakkformákat. Susane Cirkel kék és szürke lenvásznai esetében is domináns szerep jut a címeknek, melyek minden esetben hangulati benyomásokra utalnak, mint a *deiner Stimme Schatten* (hangod árnyéka) vagy *lautlose Verlorenheit* (néma elveszettség). A hangulatok drámaiságának fokozását ugyanakkor a kékek/szürkek tónusértékeivel nyomatékosítja.

A kiállítók közül a kép tárgyi mivoltát Gál András művei hangsúlyozták a legjobban. Rodcsenkó 1920–21-ben a *Tiszta vörös*, a *Tiszta kék* és a *Tiszta sárga* megfestésével kijelentette: „Valamennyi létező síkfelületet célszerű egyszínűre festeni, és nem ábrázolni rajta semmilyen más formát, mivel a síkfelület maga is forma...”⁶ Gál következetesen egyszínű műveivel úgy folytatja a rodcsenkói hagyományt, hogy tovább elemzi a sík forma térrel való kapcsolódásának lehetőségeit. Ennek érdekében, hol megfosztja sarkaitól a téglalap alakú képfelületeket, hol pedig falra akasztás helyett lécekre támasztva installálja nagyméretű vásznait. Legújabb munkái pedig már szinte tökéletes háromdimenziós tárgyak, melyeknek mindig csak a legnagyobb kiterjedési felületét festi egyszínűre. És ha Newmann javaslatára közel merészkedünk Gál képeinek pasztózus színfelületeihez, akkor azokon végigkövethetjük a festészettörténet képregényét. Somody Péter közreműködésének köszönhetően az oberhausen-i kiállítás anyagából egy kisebb válogatás augusztus közepétől Pécsen⁷ a Hattyúház Galériában Non-figuratív festészet: *Ruhrvidék – Pécs – Budapest* címen színesítette a kultúra idej fővárosának programját.

⁶ Páldi Lívია, *A monokróm kaland*, In: *A szín önálló élete* kiállítás kat. Műcsarnok, Budapest, 2002, p. 8.

⁷ Scene Ungarn in NRW és a Pécs 2010 Európa Kulturális Fővárosa program keretében